

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2022.2.54>**С. В. Князев**

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія
управління персоналом»

ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

У статті наголошується на тому, що серед засобів кримінального процесуального доказування під час досудового розслідування важливе місце займають не лише слідчі (розшукові) дії, а й інші способи отримання доказів або перевірки вже отриманих, на підставі яких встановлюються або спростовуються обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. З'ясовано, що у відповідних провадженнях розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, тимчасовий доступ до речей та документів, зазвичай, здійснюється в: органах місцевої влади (міськдержадміністраціях) – дозвільна, технічна та проектно-кошторисна документація; банківських установах (що підтверджують відкриття розрахункового рахунку; обіг коштів по рахунку; участь банку у фінансуванні тощо); інших установах, документи яких містять допоміжну інформацію, що має значення для кримінального провадження (наприклад, в органах державного архітектурно-будівельного контролю (дозволи на виконання будівельних робіт; які подані забудовником для одержання дозволу на виконання будівельних робіт), державного санітарного чи пожежного нагляду, Державної податкової служби, нотаріальних конторах, страхових компаніях, офісах операторів і провайдерів телекомунікацій тощо)). Досліджено кримінально-процесуальний та криміналістичний порядок здійснення тимчасового доступу до речей і документів як заходу забезпечення кримінального провадження та засобу збирання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері. Предметом такого доступу, зазвичай, є договірна, проектно-технічна, кошторисна, виробнича та інша фінансово-господарська (бюджетна) документація, яку було поділено на такі групи: 1) фінансово-звітні документи; 2) цивільно-правові договори на виконання певного обсягу робіт; 3) документи, що відображають результати внутрішніх та зовнішніх перевірок. Вказано на необхідність, в умовах воєнного стану, спростити порядок доступу до інформації, що знаходиться в операторів телекомунікаційних мереж. Ураховуючи нагальну потребу в оперативності отримання таких даних, передбачена процедура отримання є громіздкою та фактично стоїть на заваді виконання завдань кримінального провадження щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування, у тому числі в інтересах підозрюваного. Натомість, диференціація таких процедур відповідає положенням Рекомендації № 10 (2005) Комітету Міністрів Ради Європи «Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів».

Ключові слова: процесуальні дії, клопотання, захід, забезпечення, докази, речі, документи, кримінальне провадження, бюджетна сфера, доходи, видатки, досудове розслідування.

Актуальність теми. У системі засобів кримінального процесуального доказування під час досудового розслідування важливе місце займають не лише СРД,

а й інші способи отримання доказів або перевірки вже отриманих, на підставі яких встановлюються або спростовуються обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, а також визначається послідовність застосування

суб'єктами інших засобів процесуального доказування. Щодо інших засобів, то у процесуальній теорії зазначається про заходи забезпечення кримінального провадження.

Однак, незважаючи на значну кількість випадків провадження таких заходів у правоохоронній діяльності, в науковій й навчальній літературі досліджуються в основному лише їх процесуальні аспекти, а криміналістичні – невиправдано залишаються поза увагою вчених.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить практика реалізації положень КПК України, на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері виникає значна кількість проблем, пов'язаних з необхідністю невідкладного проведення процесуальних дій з метою отримання доступу до речей і документів, а також інформації, що в них міститься. Досить слушною є позиція Ю. М. Черноус стосовно того, що процесуальні дії співвідносяться зі слідчими діями як ціле й частина. Процесуальні дії охоплюють передбачені кримінально-процесуальним законодавством заходи, проте відрізняються від слідчих за метою, колом уповноважених суб'єктів і порядком провадження, отримуваними результатами тощо [19, с. 49].

Відповідно до ч. 1 ст. 159 КПК України тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку) [10]. Підставами для проведення цього заходу, необхідно вважати загальні підстави застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Згідно з ч. 3 ст. 132 КПК України, застосування таких заходів не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що: 1) існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для їх застосування; 2) потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання у права і свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора; 3) може бути виконане завдання,

для виконання якого слідчий, прокурор звертається із клопотанням [4].

Згідно п. 18 Листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05 квітня 2013 р. № 223-558/0/4-13, беручи до уваги зміст положень ч. 1 ст. 86, ч. 2 та 3 ст. 93 КПК України, застосування стороною кримінального провадження такого способу збирання доказів, як вилучення речей чи документів (ч. 7 ст. 163 КПК України) під час отримання доступу до речей і документів може здійснюватися у випадках, якщо:

1) особа, у володінні якої знаходяться речі або документи, не бажає добровільно передати їх стороні кримінального провадження або є підстави вважати, що вона не здійснить таку передачу добровільно після отримання відповідного запиту чи намагатиметься змінити або знищити відповідні речі або документи;

2) речі та документи згідно зі ст. 162 КПК містять охоронювану законом таємницю і таке вилучення необхідне для досягнення мети застосування цього заходу забезпечення.

У кримінальних провадженнях розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, тимчасовий доступ до речей та документів, зазвичай, здійснюється в:

– органах місцевої влади (міськдержадміністраціях) – дозвільна, технічна та проектно-кошторисна документація;

– банківських установах (що підтверджують відкриття розрахункового рахунку; обіг коштів по рахунку; участь банку у фінансуванні тощо);

– інших установах, документи яких містять допоміжну інформацію, що має значення для кримінального провадження (наприклад, в органах державного архітектурно-будівельного контролю (дозволи на виконання будівельних робіт; які подані забудовником для одержання дозволу на виконання будівельних робіт), державного санітарного чи пожежного нагляду, Державної податкової служби, нотаріальних конторах, страхових компаніях, офісах операторів і провайдерів телекомунікацій тощо)).

У клопотанні слідчого, дізнавача, прокурора до слідчого судді про надання дозволу

на здійснення тимчасового доступу до речей та документів мають бути зазначені такі дані: короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; речі й документи, тимчасовий доступ до яких планується отримати; підстави вважати, що речі та документи перебувають або можуть перебувати у володінні відповідної фізичної або юридичної особи; значення речей і документів для встановлення обставин у кримінальному провадженні; обґрунтування необхідності вилучення речей і документів, якщо відповідне питання порушується стороною кримінального провадження [10].

Загальне правило розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів – це відкрите судово засідання з викликом особи, у володінні якої знаходяться такі речі та документи. Так, відповідно до ч. 4 ст. 163 КПК України слідчий суддя розглядає клопотання за участю сторони кримінального провадження, яка подала клопотання, та особи, у володінні якої знаходяться речі та документи. Судовий виклик такої особи здійснюється слідчим суддею після отримання клопотання (ч. 1 ст. 163 КПК України). Разом з тим, якщо володільець речей і документів був викликаний, однак не прибув за судовим викликом без поважних причин або не повідомив про причини неприбуття, клопотання може бути розглянуто і без нього [10]. Слід звернути увагу на той момент, що КПК України не встановлює строку для слідчого судді (суду) розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів. Г. І. Глобенко пропонує у такому випадку посилатись на положення ч. 1 ст. 114 КПК України, які стосуються розумного строку [2, с. 32].

Разом із цим, лише за наявності достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, клопотання може бути розглянуто слідчим суддею без виклику володільця речей і документів. При цьому обов'язок доказування цих підстав покладається на сторону кримінального провадження, яка

звернулася з клопотанням (ч. 2 ст. 163 КПК України). Одночасно, КПК України передбачає й можливість закритого режиму судового засідання, який у тому числі може стосуватися і розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів. Тут діють як загальні виключення із засади гласності й відкритості (ст. 27 КПК України), так і спеціальні положення, присвячені цьому заходу забезпечення. Так, ч. 2 ст. 27 КПК України визначені випадки, коли слідчий суддя може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження, або його окремої частини, зокрема якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом. У ст. 162 КПК України визначено перелік видів інформації, яка належить до охоронюваної законом таємниці. Тому закрите судово засідання і судово засідання без виклику володільця – це два різні режими, обґрунтування необхідності яких покладається на зацікавленого учасника [12].

Акцентуємо увагу на тому, що аналіз слідчо-судової практики свідчить про значну кількість повернутих клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, хоча положення КПК України, які регулюють відповідний захід забезпечення кримінального провадження, не передбачають такого повернення. Типовими мотивами цього є:

1) в порушення вимог ч. 2 ст. 160 КПК України особою, яка подала клопотання, не зазначено у володінні якої фізичної або юридичної особи перебувають документи, до яких просять надати тимчасовий доступ;

2) у поданому клопотанні не зазначено про можливість використання як доказів відомостей, що містяться в документах, до яких потрібно надати тимчасовий доступ, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих документів;

3) долучені до клопотання копії документів, в тому числі й процесуальні, належним чином не засвідчені, або документи не читабельні (виконуючи при-

пис ч. 6 ст. 132 КПК України, слідчий має додати до клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, а також копії матеріалів, якими слідчий обґрунтовує свої доводи [13]).

З іншого боку, проведений аналіз норм КПК України, а також практики їх застосування сторонами кримінального провадження та судом, дають підстави стверджувати, що у практичній діяльності уповноважених на розслідування суб'єктів виникає ціла низка проблемних питань, наявність яких створює певні труднощі у використанні результатів тимчасового доступу до речей і документів під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері. Згідно з узагальненою судовою практикою щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, застосування таких заходів органи досудового розслідування намагаються досягти мети, яка їм не властива. Це стосується випадків, коли у клопотанні порушується питання про тимчасовий доступ до речей і документів з метою збирання доказів. Утім поза увагою слідчого, прокурора, слідчого судді залишається та обставина, що збирання доказів, у тому числі й речових, відбувається через проведення СРД (зокрема, шляхом їх вилучення під час огляду, проведення обшуку). Водночас законодавець надає можливість отримання речових доказів шляхом проведення тимчасового доступу до речей та документів передусім як виняток і лише за неможливості проведення СРД [14; 18].

Безпосередньо порядок виконання ухвали слідчого судді (суду) також має особливості порівняно з іншими видами заходів забезпечення кримінального провадження. Так, у разі надання слідчим суддею (судом) дозволу на проведення тимчасового доступу до речей та документів, зазначена в ухвалі слідчого судді особа, якій надано відповідне право (п. 6 ст. 164 КПК України) на підставі ч. 2 ст. 165 КПК України, зобов'язана пред'явити особі, яка зазначена в ухвалі як володілець речей і документів (п. 4 ст. 164 КПК України), оригінал ухвали про тимчасовий доступ

до речей і документів та вручити її копію. Після чого особа, зазначена в ухвалі слідчого судді (суду) про тимчасовий доступ до речей і документів як володілець речей або документів, відповідно до положень ч. 1 ст. 165 КПК України зобов'язана надати тимчасовий доступ до них [17, с. 513].

Зауважимо, що відповідно до ст. 41 КПК України оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, НАБУ, ДБР, органів БЕБ, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють СРД та НСРД в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, дізнавача, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ і підрозділ внутрішнього контролю НАБУ – за письмовим дорученням детектива або прокурора САП. Під час виконання доручень слідчого, дізнавача, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю НАБУ) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора [10].

Таким чином, за загальним правилом оперативні підрозділи мають право виконувати лише доручення слідчого, дізнавача, прокурора на проведення СРД та НСРД. Тимчасовий доступ до речей і документів не відноситься до їх числа й відповідні дії не варто ототожнювати між собою, оскільки тимчасовому доступу до речей і документів не характерні ті сутнісні ознаки, які властиві СРД. Спільним між ними є лише те, що всі вони є процесуальними діями, що здійснюються в межах кримінального провадження, і які проводяться на підставі ухвали слідчого судді, й те, що вони є засобами отримання доказів у кримінальному провадженні. Не дивлячись на ці положення, інколи слідчі судді при постановленні ухвал про тимчасовий доступ до речей і документів під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері трактують положення

ст. 41 КПК України дещо по-іншому й отожднюють між собою сутність СРД та тимчасового доступу до речей і документів [7].

Результати проведеного аналізу матеріалів судової практики свідчать про те, що виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, дізнавача, прокурора на проведення тимчасового доступу до речей і документів стає підставою для заявленнн захисниками клопотань під час судового розгляду про визнання результатів відповідної процесуальної дії недопустимими доказами у кримінальному провадженні. Означувана ситуація негативно позначається на реалізації кримінальних процесуальних гарантій сторони обвинувачення як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні [7].

З метою уникнення будь-яких інших недоліків під час вилучення (виїмки) документів, необхідно передбачити:

1) всі можливі слідчі ситуації, зокрема:

– тимчасовий доступ до документів провадиться в особи, яка не створює конфліктної ситуації під час проведення заходу; підстави вважати, що необхідні документи не будуть видані, можуть бути приховані чи знищені – відсутні (характеризується безконфліктністю й виникає, зазвичай, у випадках, коли документи, доступ до яких необхідний, мають значення для кримінального провадження лише завдяки фактичним даним, що становлять їх зміст);

– є підстави вважати, що особа, у володінні якої знаходяться документи, не здійснить передачу документів добровільно (характеризується тим, що особа – володілець документів відмовляється їх передавати слідчому для ознайомлення, посилаючись на те, що вони містять охоронювану законом таємницю, на необхідність узгодження видачі документів із вищим керівництвом, інші обставини);

– є підстави вважати, що особа, у володінні якої знаходяться документи, намагається змінити або знищити відповідні документи (є найбільш несприятливою й, зазвичай, виникає у випадках, коли документами, що підлягають видачі, не є документи суворої звітності, а володільцем документів є підозрюваний, наблизені до нього особи, у тому числі й співучас-

ники вчинення кримінального правопорушення) [16, с. 116–117].

2) залежно від обставин кримінального провадження та місця здійснення тимчасового доступу, забезпечити участь спеціаліста: з бухгалтерського обліку, банківської справи тощо, які могли б визначити, які саме документи доцільно піддати виїмці.

Як вже було зазначено, у переважній більшості випадків, предметом тимчасового доступу до речей та документів під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері є договірні, проектно-технічна, кошторисна, виробнича та інша фінансово-господарська (бюджетна) документація, яку можна поділити на такі групи:

1) фінансово-звітні документи: виписки по особовим рахункам; роздруківки банківських операцій; локальний кошторис, відповідно до якого встановлюється вартість проведення будівельних/ремонтних робіт; платіжні доручення, за якими перераховуються грошові кошти як розрахунок за виконані роботи; платіжні доручення, в яких фіксуються фінансові зобов'язання сторін та сплачені кошти; виписки по особовим рахункам; роздруківки руху коштів по розрахункових рахунках; рахунки-фактури, що підтверджують операції з купівлі товарів (матеріалів) та містять вичерпні відомості про їх вартість, марку, кількість тощо; зведений кошторисний розрахунок; бухгалтерські довідки щодо балансу грошових коштів/матеріальних цінностей; касові ордери; розрахунково-платіжні відомості; накази службових осіб про затвердження кошторисної документації на проведення ремонтних/будівельних робіт; рішення сесій міських, районних, районних у містах рад, а також державних адміністрацій стосовно затвердження видатків для проведення робіт; дані, що містяться в Реєстрі бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів; договори про закупівлю робіт за державні кошти; графіки фінансування та виконання робіт, виступають у якості додатків до договору генпідряду; податкова документація та бухгалтерська звітність; реєстр бухгалтерського обліку-головна книга; оборотно-сальдові відо-

мості; реєстри синтетичного і аналітичного обліку по всіх використовуваних рахунках бухгалтерського обліку за певний період; податкові реєстри; акти на списання матеріальних цінностей; первинні документи з обліку нематеріальних активів; журнали обліку виданих довіреностей тощо;

2) цивільно-правові договори на виконання певного обсягу робіт: договори підряду, відповідно до умов якого підрядник зобов'язаний виконувати роботи в розмірі підсумкової вартості та у відповідні строки, що встановлені графіком виконання робіт, складеним підрядником до початку виконання робіт згідно з кошторисною документацією, будівельними нормами і правилами, графіком виконання робіт; акт прийому виконаних робіт; договори з постачальниками, покупцями та іншими контрагентами; договір генпідряду, предметом якого виступає комплекс робіт, наприклад: інженерне забезпечення відповідно до затвердженої проектно-кошторисної документації і технічної характеристики об'єкта з прокладенням зовнішніх інженерних мереж, зовнішнього освітлення, благоустрою та озеленення території; договір капітального будівництва; акт здачі-приймання документації по договору на виготовлення проектно-кошторисної документації; акти на збереження матеріальних цінностей/грошових коштів; акти прийому-передачі матеріалів [6].

3) документи, що відображають результати внутрішніх та зовнішніх перевірок: результати внутрішнього аудиту (готується висновок аудиторського звіту за результатами внутрішнього аудиту окремих питань фінансово-господарської діяльності установи, організації); дефектний акт, відповідно до якого встановлюються обсяги виконання робіт по об'єкту ремонту або реконструкції; акти позапланової документальної перевірки й інвентаризаційних комісій щодо виявлення, огляду та перевезення не оприбуткованих матеріальних цінностей; інвентаризаційні описи товарно-матеріальних цінностей; акти огляду та службові записки про результати огляду об'єктів та про результати робіт [5, с. 125–126].

Як свідчить практика органів досудового розслідування, часто тимчасовий

доступ необхідний і до документів, що знаходяться у розпорядженні банківської установи, а саме: юридична справа клієнта; договір на розрахунково-касове обслуговування та інші угоди; виписки про рух грошових коштів по рахунку; платіжні доручення на розпорядження грошовими коштами; чеки на отримання готівки; відомості (реєстр) про рух грошових коштів по банківським рахункам у вигляді банківської роздруківки на паперовому та магнітному носії (у форматі Microsoft Excel (.xlsx) про рух грошових коштів по вказаним банківським рахункам, з розшифровкою вхідних і вихідних платежів, зазначенням дати, обсягів, призначення платежу, кодів та назв контрагентів, інших документів, які повною мірою відображають проведення фінансових операцій [11, с. 33–34].

Умови відкриття рахунку та особливості функціонування передбачаються в договорі, що укладається між банком і клієнтом. Перед відкриттям банки зобов'язані на підставі офіційних документів або засвідчених в установленому законодавством України порядку їх копій ідентифікувати клієнтів – власників рахунків / представників власників рахунків / осіб, які відкривають рахунки на користь третіх осіб. Ідентифікація проводиться для запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Ідентифікація клієнта не є обов'язковою, лише за умови якщо клієнт має рахунки в цьому банку і був раніше ідентифікований відповідно до вимог законодавства України.

Для відкриття поточного рахунку фізична особа – підприємець надає установі банку такі документи:

- заяву про відкриття поточного рахунку, що підписана фізичною особою – підприємцем або її представником;
- копію виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, що містить відомості про фізичну особу – підприємця;
- картку із зразками підписів.

Днем відкриття поточного рахунку клієнта вважається дата, що зазначена на заяві про відкриття цього рахунку в розділі «Відмітки банку». За окремою угодою банк надає список тарифів комісійної

винагороди за свої операції та послуги, у тому числі за розрахунково-касове обслуговування (плата за відкриття рахунку, за вилучення готівки, вихідні перекази, закриття рахунку та інші).

Бюджетні рахунки відкриваються підприємствам (їх відокремленим підрозділам), яким виділяються кошти за рахунок державного або місцевого бюджету для цільового їх використання. Ці рахунки відкриваються на підставі платіжного доручення фінансового органу, органу Державного казначейства, відповідного розпорядника бюджетних коштів.

Варто додати, що тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку здійснюється шляхом зняття копій інформації, що міститься в таких електронних інформаційних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення [10]. У науковій літературі зазначається, що ці заходи спрямовані на встановлення обставин кримінального правопорушення [9, с. 258]; забезпечують отримання засобів доказування [8, с. 165] та збирання і перевірку доказів [3].

Під час здійснення тимчасового доступу до речей і документів в операторів та провайдерів телекомунікацій органи досудового розслідування можуть отримати інформацію про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо; ідентифікаційні ознаки кінцевого обладнання телекомунікацій (абонентський номер, SIM-карту, IMEI, MAC адреси, IP-адресу тощо); місце перебування в минулому ідентифікованого кінцевого обладнання телекомунікацій (за азимутом) у зоні дії певних базових станцій у певний час або його проміжок; прізвища, імена, по батькові та інші відомості про абонентів телекомунікаційних послуг; маршрути переданої інформації незалежно від виду телекомунікаційної мережі; вихідне з'єднання – номер сторони, з якою зв'язувалися, навіть якщо зв'язок не було встановлено; вхідне з'єднання – номер сторони, яка зв'язувалась, навіть якщо зв'язок не було встановлено; початок, кінець і тривалість з'єднання, яке

відбулося, без розкриття змісту переданої інформації; фактичне місце призначення та проміжний абонентський номер (у разі, якщо зв'язок було переадресовано) [1].

Проте, на нашу думку, необхідне спрощення порядку тимчасового доступу до інформації, що знаходиться в операторів телекомунікаційних мереж, оскільки, нині, з ухвалою суду слідчий звертається до оператора телекомунікацій, який систематизує відповідну інформацію та надає її строком від 1 до 30 днів. Іншої процедури отримання зазначених відомостей КПК України не передбачає навіть для випадків невідкладності її отримання (терористичний акт, запобігання вчиненню тяжкого та особливо тяжкого злочину тощо). Ураховуючи потребу в оперативності отримання таких даних, передбачена процедура отримання є громіздкою та фактично стоїть на заваді виконання завдань кримінального провадження щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування, у тому числі в інтересах підозрюваного. Натомість, диференціація таких процедур відповідає положенням Рекомендації № 10 (2005) Комітету Міністрів Ради Європи «Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів».

Заключний етап тимчасового доступу до речей і документів – процесуальна фіксація застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження. Відповідно до ч. 3 ст. 165 КПК України, слідчий має скласти опис речей і документів, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді. Зберігання тимчасово вилучених стороною обвинувачення речей і документів закріплюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України» від 19 листопада 2012 р. № 1104 та іншими підзаконними нормативно-правовими актами. Водночас нормативно-правові акти, що мають регулювати би порядок зберігання тимчасово вилучених предметів і документів стороною захисту, відсутні [15], що дає підстави припускати можливість спотворення, знищення або ж виготовлення копій, дублікатів із тимчасово вилучених предметів і документів та вчинення інших дій, що є неприпустимим.

Висновки. Досліджено кримінально-процесуальний та криміналістичний порядок здійснення тимчасового доступу до речей і документів як заходу забезпечення кримінального провадження та засобу збирання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері. Предметом такого доступу, зазвичай, є договірні, проектно-технічна, кошторисна, виробнича та інша фінансово-господарська (бюджетна) документація, яку було поділено на такі групи: 1) фінансово-звітні документи; 2) цивільно-правові договори на виконання певного обсягу робіт; 3) документи, що відображають результати внутрішніх та зовнішніх перевірок.

Проведений аналіз слідчо-судової практики засвідчив про значну кількість повернутих клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, хоча положення КПК України, які регулюють відповідний захід забезпечення кримінального провадження, не передбачають такого повернення. Типовими мотивами цього є: 1) в порушення вимог ч. 2 ст. 160 КПК України особою, яка подала клопотання, не зазначено у володінні якої фізичної або юридичної особи перебувають документи, до яких просять надати тимчасовий доступ; 2) у поданому клопотанні не зазначено про можливість використання як доказів відомостей, що містяться в документах, до яких потрібно надати тимчасовий доступ, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих документів; 3) долучені до клопотання копії документів, в тому числі й процесуальні, належним чином не засвідчені, або документи не читабельні (виконуючи припис ч. 6 ст. 132 КПК України, слідчий має додати до клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, а також копії матеріалів, якими слідчий обґрунтовує свої доводи.

Список використаної літератури:

1. Використання інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, їх транспортних телекомунікаційних мережах, під час розслідування злочинів: метод. реком. / С. С. Чернявський, Д. О. Алексеєва-Процюк та ін.

- Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. 70 с.
2. Глобенко Г. І. Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження. *Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 14 квіт. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 32–33.
  3. Гловюк І. В., Андрусенко С. В. Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження, спрямований на збирання та перевірку доказів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013 № 3–2. С. 293–296.
  4. Гумін О. М. Особливості тимчасового доступу до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю. *Європейські перспективи*. 2013. № 6. С. 91–94.
  5. Запотоцький А. П. Основи методики розслідування злочинів у сфері будівництва: монографія. Київ : Освіта України, 2018. 320 с.
  6. Запотоцький А. П. Особливості виявлення привласнення, розтрати майна у сфері будівництва або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. Дню слідчого в Україні (Київ, 5 лип. 2017 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 95–98.
  7. Іскендеров Е. Ф. Тимчасовий доступ до речей і документів як засіб отримання доказів стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні: окремі проблемні питання реалізації кримінальних процесуальних гарантій. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 4.
  8. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ : Центр учб. літ., 2013. 544 с.
  9. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с.
  10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
  11. Основи розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: метод. реком. Дніпро: ДДУВС, 2021. 60 с.
  12. Практичні аспекти тимчасового доступу до речей і документів за клопотаннями захисту і потерпілого. URL: <https://>

- yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/praktichni-aspekti-timchasovogo-dostupu-do-rechey-i-dokumentiv-za-klopotannyami-zahistu-i-poterpilog.html
13. Про деякі питання здійснення слідчим суддею першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження : інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квіт. 2013 р. № 223-558/0/4-13. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0558740-13>.
  14. Розгляд слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: узагальнення судової практики Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лют. 2014 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
  15. Руденко М. Тимчасовий доступ до речей та документів: правове регулювання провадження за новим КПК України. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 1. С. 143–148.
  16. Сергєєва Д. Б., Шаповал О. В. Організація і тактика тимчасового доступу до документів під час розслідування економічних злочинів. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 113–119.
  17. Сліпченко В. І. Тимчасовий доступ до речей і документів: процесуальний порядок отримання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 507–514.
  18. Трач С. С. Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. *Юридична наука*. 2019. Т. 2. № 6. С. 88–92.
  19. Черноус Ю. М. Слідчі дії: поняття, сутність, напрями розвитку та удосконалення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2005. 245 с.

Kniaziev S. Temporary access to things and documents as a measure to ensure criminal proceedings during the investigation of criminal offenses in the budgetary sphere

The article emphasizes that among the means of criminal procedural evidence during the pre-trial investigation, not only investigative (search) actions occupy an important place, but also other methods of obtaining evidence or checking already obtained evidence, on the basis of which the circumstances to be proven in criminal proceedings. It has been found that in the relevant proceedings initiated due to the commission of criminal offenses in the budgetary sphere, temporary access to things and documents is usually carried out in: local authorities (city-state administrations) - permit, technical and project-estimating documentation; banking institutions (confirming the opening of a current account; circulation of funds on the account; participation of the bank in financing, etc.); other institutions, the documents of which contain auxiliary information that is important for criminal proceedings (for example, in the bodies of state architectural and construction control (permits to carry out construction works); which are submitted by the developer to obtain a permit to carry out construction works), state sanitary or fire supervision, State tax service, notary offices, insurance companies, offices of telecommunications operators and providers, etc.)). The criminal-procedural and forensic procedure for temporary access to things and documents as a measure to ensure criminal proceedings and a means of gathering evidence during the investigation of criminal offenses in the budgetary sphere has been studied. The subject of such access is usually contractual, project-technical, estimate, production and other financial and economic (budgetary) documentation, which was divided into the following groups: 1) financial and reporting documents; 2) civil law contracts for the performance of a certain amount of work; 3) documents reflecting the results of internal and external inspections. It is pointed out the need, in the conditions of martial law, to simplify the procedure of access to information held by operators of telecommunication networks. Taking into account the urgent need for the promptness of obtaining such data, the provided procedure for obtaining it is cumbersome and actually stands in the way of the fulfillment of the tasks of criminal proceedings regarding a quick, complete and impartial investigation, including in the interests of the suspect. Instead, the differentiation of such procedures corresponds to the provisions of Recommendation No. 10 (2005) of the Committee of Ministers of the Council of Europe "On "special methods of investigation" of serious crimes, including terrorist acts".

Key words: procedural actions, petition, measure, security, evidence, things, documents, criminal proceedings, budgetary sphere, income, expenses, pre-trial investigation.